

СЛОВО

ЧАС

- Екранне втілення літературного хронотопу
- Місто як травма, або три обличчя Києва
- Націєтворчі імперативи Трохима Зіньківського й Івана Франка
- Про одну репліку пізньої римської поезії в Англії та Криму в XVII ст.

*А день, і ніч, і звечора до рання —
Це тільки віхи цього проминання.
Це тільки мить, уривочок, фрагмент,
Остання нота ще бринить в повітрі, —
Дивися: Час, великий диригент,
перегортає ноти на пюнітрі.*

Ліна Костенко

№10
2016

Слово і Час

№10 (670)
ЖОВТЕНЬ
2016

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
ЗАСНОВАНИЙ У СІЧНІ 1957 р.
ВИХОДИТЬ ЩОМІСЯЦЯ
КИЇВ

ЗМІСТ

ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

- Дубініна Олена.* Екранне втілення літературного хронотопу..... 3
- Брайко Олександр.* Нарис Г.Успенського “Випрямила”
і новела В.Винниченка “Ланцюг”: рецепція теми та її індивідуальні
стильові модифікації в контексті доби 16

XX СТОЛІТТЯ

- Василенко Вадим.* Місто як травма, або три обличчя Києва:
роман “Хрещатий Яр” Докії Гуменної..... 31
- Сіробаба Микола.* Лірика М.Хвильового: злам автохтонної свідомості..... 44
- Девдера Катерина.* Новела “Море” (“Квіти в темній кімнаті”) О.Лишеги
як втілення архетипу самості 52

AD FONTES!

- Кіраль Сидір.* Націєтворчі імперативи Трохима Зіньківського й Івана Франка:
дискусійний аспект..... 58
- Трофимук Мирослав.* “Київська” тема у латиномовних творах XVI-XVIII ст.:
(боротьба міфологем)..... 77
- Стріха Максим, Сабріє Трош.* Про одну репліку пізньої римської поезії
в Англії та у Криму в XVII столітті 85

ЛІТЕРАТУРНА КРИТИКА

- Палинський Віктор.* Володимир Радовський, мастак добирати “ключі” 93
- Василишин Олег, Фарина Ігор.* Письменник допомагає не втекти від себе 97
- Ковбасенко Юрій.* “Пісня єднання...” спроба прогнозу..... 99

Та чи тільки тут існує неоднозначність? На жаль, є претензії і до мови. Скажімо, який роман Геннадія Щипківського зацікавляє увагою до джерелиці діалектизмів. Чи варто наповняти на них у мові автора, коли існують блискучі відповідники літературним відтінком. Адже доходить і до абсурду. У мові автора побутують діалектизми, а у висловленнях персонажів – літературні відповідники тих самих слів, хоч, очевидно, мало б бути навпаки. Чи слід також оперувати діалектизмами, облячи їх улюбленими слівцями?

Можна, напевно, говорити і про інші вади. Але навіщо? Бо ж не вважаємо поодинокі визначальними. Зрештою, і сам Геннадій Щипківський не знає, у що завтра перетвориться його проза. Лише одне він поки що знає точно: далі йтиме шляхом пошуків, віддаючи невластиве йому. Чи не в цьому полягає чарівність прози? Принаймні так вважаємо і не хочемо, аби було інакше.

Олег Васишин

м. Кременець – м. Шумськ

Сторимано 4 липня 2016 року

[illegible]

ШІСНЯ ЄДНАННЯ...": СПРОБА ПРОГНОЗУ

Гордон О. "Міста і рими". – Харків: Майдан, 2016. – 144 с.

Народження художньої книжки – це завжди диво. Бо ж і найвидатніші літературні шедеври людства (скажімо, Сервантесів “Дон Кіхот” або Дантова “Божественна комедія”) існували не споконвіку, а теж колись народжувалися, потрапляючи до рук читача вперше. Тож усі, хто зібрався 16 червня 2016 року в Київському літературно-меморіальному музеї Максима Рильського, на авторській презентації нової збірки поезій “Міста і рими” цікавого поета й перекладача Олександра Гордона, теж стали свідками такого дива...

Мимохіть подумалося: чи кожній новій книжці судилося довге життя? Скажімо, щойно згадані шедеври Мігеля Сервантеса й Данте Аліґ'єрі читали наші пращури, читаємо ми, і, поза будь-яким сумнівом, читатимуть наші нащадки. Водночас, скільки ж сотень і тисяч творів сучасників великих іспанця та флорентійця, не витримавши перевірки часом, забулися, “канули в Лету”, а злучним висловом Горація, “запали в імлу”?..

І взагалі, чи можливо відділити зерно від половини, тобто відрізнити шедевр від графоманської макулатури ще в момент їхнього народження, коли перевірку часом твір ще не пройшов? Недаремно ж геніальний Джонатан Свіфт метафорично порівнював обидва різновиди новонароджених літературних творів із, з одного боку, саджанцями і, з другого боку, травою, які попервах дуже схожі одне на одного: обидва зелені, обидвоє невеличкі, одного зросту... Проте місці щороку з'являється нова, так само маленька й недовговічна. Натомість "дерево шедевр" щороку вивищується, набуваючи чимдалі більших розмірів...

Тож, у чім полягає секрет такого “літературного безсмертя” (Гарольд Блум)? І, повертаючись до предмета нашої розмови, чи читатимуть книжку Олександра Гордона, скажімо, через років 50–100 – “That is the question”.

Звісно, робити достеменні й гарантовані прогнози – справа вельми невдячна, проте дослідники “теорії канону” (тобто секрету літературного “філософського каменя”) все-таки пропонують певні орієнтири в пошуках відповіді на поставлене питання. Тож розгляну презентоване нині видання саме під цим кутом зору.

Перше, що впадає в око – це патріотизм, що ним просякнута збірка “Міста і рими”, котрий відчувається на всіх її рівнях. Недаремно навіть у назвах поезій знаходимо безліч українських топонімів: “Шевченко вийшов на М а й д а н” (38), “Лише сто літ. І про далекі К р у т и...” (39), “Князь Лев. П і д з а м ч е. С а м б і р. Л ь в і в...” (с. 51), “В О д е с і серцем одвесну...” (126), “Вертаєшся знову до Х а р к о в а...” (131), “Чарівне літо у Ч о р т к о в і...” (136), зрештою, фінальний вірш “Весна і р п і н и т ь с я у серці...” (140). Автор немов пов’язує ниточками поетичних асоціацій усі міста й місця в Україні, де сам побував, фізично чи подумки. Тож його збірку можна було б назвати своєрідною “піснею єднання” (це пряма цитата, див. нижче) – чим не поетична реалізація відомого об’єднавчого гасла “Схід і Захід разом!”?

Проте, створивши цю свого роду “географічну поезію”, Олександр Гордон аж ніяк не обмежився винятково т о п о с о м, а і сміливо включив до неї ще й х р о н о с: тут і біблійні ремінісценції (“...І, мов колись, чекаємо з Юдеї, / Новітнього повсталого Христа”, (37)), і середньовічна історія Галичини (“...Князь Лев з Констанцією йде”, (50)), і трагедія та незабутній подвиг “мучнів молодих” під Крутами 1918 року в асоціативних зв’язках із Революцією Гідності (“Лише сто літ... І про далекі Крути / Нам нагадав новий Майдан”, (39)), і ще безліч вагомих для українства хронотопів. Усе це засвідчує високий інтелектуальний рівень автора збірки “Міста і рими”. А “наріжним каменем”, що увінчує архітектоніку цієї збірки та надає їй концептуальної завершеності та стрункості, є саме п а т р і о т и з м, любов до України:

Коли тебе доля закине у Самбір,
І зрине у камені слава століть –
Будь просто поетом, великим, незламним,
Таким, на яких Україна стоїть.
Будь гетьманом слова, і віри, й свободи,
Як був Сагайдачний і Орлик Пилип...
Поет залишається завжди з народом,
Якщо за народ в нього серце болить! (74)

Водночас у втіленні власне українських мотивів Олександр Гордон часто та сміливо використовує здобутки зарубіжної літератури, адже його твір наскрізь інтертекстуальний, що вкотре засвідчує неабияку ерудицію автора, на жаль, рідкісну для багатьох сучасних поетів, котрі незрідка плутають модерністське й постмодерністське з а п е р ч е н н я класичної традиції з її примітивним н е з н а н н я м (мовляв, “ми Верленів і Гумільових не читали, але з ними не згодні”).

Наприклад, автор збірки “Міста і рими” досить вдало використав, сказати б, “ескейпістську” ауру та інструментовку відомого вірша “царськосільського Кіплінга” Миколи Гумільова “Жираф” (Гумільовський вірш, своєю чергою, суголосний і з Гетевою “Міньоною”, і з Бодлеровим “Запрошенням до подорожі”...): “Сьогодні, я вижу, особливо грустен твой взгляд, / И руки особенно

тонки, колени обняв. / Послушай: далеко, далеко, на озері Чад / Изысканный бродит жираф...”:

У Олександра Гордона читаємо:

...Послухай: далеко на озері снів,
Немає найбільшого в світі кохання,
Де б небо і сонце, де б Київ і Львів
Дві долі не зблизили в пісні єднання.

Або:

...Десь бродить далекий від нас Гумільов,
Рембо в Абіссинію знову прямує,
А ти своє серце у снах віднайшов,
На озері щастя лиш осінь дивує (22-23).

Перелік чудових прикладів інкрустації інтертексту можна продовжувати і продовжувати: тут і “Голосівки” Артюра Рембо, і “Кобзар” Тараса Шевченка, і лірика Григорія Сковороди, й поезія Віслави Шимборської, словом – література без кордонів. Проте, хоча “кожен текст (у т. ч. й рецензований. – Ю. К.) становить собою нову тканину, зіткану зі старих цитат” (Ролан Барт), винятково інтертекстуальне цитування не є визначальною, і поготів не єдиною складовою неповторного стилю збірки “Міста і рими”. Так, її автор сміливо вводить до своїх поезій власні неологізми й okazіоналізми, і слід визнати, що більшість із-поміж них є досить вдалим, свіжим й семантично прозорим водночас: “ірпіниться” (контамінація лексем “Ірпінь” і “піниться”, далі за аналогією: “киняниться”, “дніпрішає” тощо). Показовим щодо такого новаторства є фінальний вірш збірки “Міста і рими”, який є її логічним завершенням:

Весна ірпіниться у серці,
Кияниться у почуттях.
Ми знов зустрінемося в церкві,
Десь у чернігівських краях.
Зі сходу відгукнеться Харків,
Із заходу замає Львів.

Зі всіх чудових закамарків
Ми з’їдемося до Чернівців.
Весна ірпіниться у віршах.
Дніпрішає любові ринь.
Весніється життєва вірність.
Віршується весни цвітінь

Усе сказане й неказане тут дозволяє сподіватися, що в збірку Олександра Гордона “Міста і рими” є чимало підстав бути цікавою для читача протягом тривалого часу. А втім, майбутнє покаже. Як кажуть французи, “час не збреше, бо він – людина чесна...”.

Отримано 11 липня 2016 року

Юрій Ковбасенко
м. Київ